

Ngày 31.5.2003, tạp chí Phát triển kinh tế phối hợp với Khoa tài chính doanh nghiệp và kinh doanh tiền tệ, trường Đại học kinh tế TP.HCM và Bảo hiểm tiền gửi Việt Nam tổ chức cuộc hội thảo "Bảo hiểm tiền gửi VN và cơ hội nghề nghiệp cho SV". Hội thảo đã thu hút sự chú ý và đóng góp sôi nổi của các chuyên gia kinh tế, ngân hàng, giảng viên ĐH và đông đảo sinh viên trong và ngoài trường. Tạp chí Phát triển kinh tế trích đăng sau đây bài viết của các thành viên tham gia hội thảo.

Bảo hiểm tiền gửi Việt Nam (BHTGVN) là tổ chức tài chính nhà nước, hoạt động không vì mục tiêu lợi nhuận, được thành lập theo Quyết định số 218/1999/QĐ-TTg ngày 9.11.1999 của Thủ tướng Chính phủ, nhằm bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho người gửi tiền; góp phần duy trì sự ổn định của các tổ chức tín dụng, bảo đảm sự phát triển an toàn lành mạnh hoạt động ngân hàng. Như vậy lần đầu tiên trong hệ thống ngân hàng Việt Nam có một hình thức bảo hiểm công khai và đây cũng chính là một bước đi thích hợp trong tiến trình hội nhập với các nước trong khu vực và trên thế giới.

Cơ chế tham gia

Tại Việt Nam, theo quy định việc tham gia bảo hiểm tiền gửi là bắt buộc bởi vì: Thứ nhất, tránh được tình trạng chỉ có tổ chức tín dụng yếu kém mới mua bảo hiểm, còn tổ chức tín dụng hoạt động tốt thì không mua bảo hiểm. Thứ hai, rủi ro sẽ được phân tán do các đối tượng bảo hiểm đa dạng. Thứ ba, tại các nước mà thể

Bảo hiểm tiền gửi Việt Nam

TS. LÊ THỊ KIM XUÂN

chế chính trị mang tính xã hội cao, Chính phủ thường không muốn có sự đổ vỡ ngân hàng, nhất là các ngân hàng lớn. Do đó, nếu có đổ vỡ, kể cả trường hợp tổ chức tín dụng không tham gia bảo hiểm tiền gửi, thì bằng cách này hay cách khác Chính phủ vẫn phải can thiệp (như trường hợp Ngân hàng Credit Lyonnais ở Pháp). Thứ tư, hoạt động ngân hàng có tính chất hệ thống, tính cộng đồng rất cao, không thể có một vài ngân hàng hoạt động tốt bên cạnh nhiều ngân hàng hoạt động bất ổn định. Chính vì vậy mà ở nhiều nước cũng áp dụng cơ chế tham gia bảo hiểm tiền gửi bắt buộc (chỉ riêng có Thụy Sĩ là tham gia bảo hiểm tiền gửi tự nguyện).

Tiền gửi được bảo hiểm

Tiền gửi được bảo hiểm: theo quy định hiện hành là tiền gửi bằng VND của các cá nhân gửi tại tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi gồm: Tiền gửi tiết kiệm không kỳ hạn, có kỳ hạn. Tiền gửi không kỳ hạn, có kỳ hạn bao gồm cả tiền gửi trên tài khoản tiền gửi cá nhân. Tiền mua các chứng chỉ tiền gửi và các trái phiếu ghi danh do cơ quan nhà nước có thẩm quyền cho phép tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi phát hành. BHTGVN không bảo hiểm đối với các loại chứng chỉ tiền gửi và các trái phiếu vô danh do tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi phát hành.

Trên thế giới đa số các nước chỉ bảo hiểm tiền gửi bản tệ, chỉ có vài nước vừa bảo hiểm tiền gửi bản tệ, vừa bảo hiểm tiền gửi ngoại tệ (Anh, Đức, Hà Lan, Mỹ, Nhật, Pháp, Ý). Ở Việt Nam, quy định chỉ bảo hiểm

VND, vì đây là đồng tiền được phép lưu hành trên thị trường Việt Nam. Thực chất của việc quy định này cũng nhằm bảo vệ chủ quyền tiền tệ quốc gia, giảm dần cái gọi là "đô la hóa" nền kinh tế. Hơn nữa vàng và ngoại tệ là của những người có nhiều tiền, theo quan điểm mới thì tiền gửi của những người này cũng cần được coi là một hình thức đầu tư, do đó buộc họ phải cân nhắc, suy nghĩ và tìm nơi đầu tư an toàn. Mặt khác đây cũng chính là việc thực hiện cơ chế quản lý ngoại hối của Nhà nước, do đó người dân có ngoại tệ cũng cần phải suy nghĩ đến việc bảo vệ quyền sở hữu hợp pháp của mình.

Hạn mức chi trả

Hạn mức chi trả tiền bảo hiểm đối với một cá nhân có tiền gửi thuộc đối tượng được bảo hiểm tại một tổ chức tham gia BHTG tối đa là 30 triệu VND (gồm cả gốc và lãi). Mức bảo hiểm này được quy định trên các căn cứ sau:

Một là, theo kinh nghiệm thế giới mức bảo hiểm tối đa thường bằng 2 đến 3 lần thu nhập bình quân đầu người (GDP/người). Ở Mỹ trong thời gian đầu khi Công ty BHTG Hoa Kỳ mới ra đời (năm 1934), mức bảo hiểm tiền gửi tối đa là 2.100 USD, hiện nay mức bảo hiểm tiền gửi tối đa là 100.000 USD, hơn 3 lần thu nhập bình quân đầu người. Ở một số nước đang phát triển hoặc các nước có trình độ phát triển kinh tế không cách biệt với Việt Nam như: ở Philippines mức BHTG tối đa khoảng 3.000 USD (khoảng 45 triệu VND), ở Ấn Độ khoảng 700-800 USD (hơn 10 triệu

VND). Ở Việt Nam hiện nay với mức bảo hiểm 30 triệu đồng (tương đương 2.000 USD) là bằng 5 lần thu nhập bình quân đầu người.

Hai là, ở nước ta số người gửi tiền có số dư dưới 30 triệu VND, chiếm số đông (khoảng 80%), do đó với mức tiền được bảo hiểm này có thể làm yên lòng số đông người gửi tiền.

Ba là, mức bảo hiểm được xác định trên cơ sở mức độ rủi ro trong nền kinh tế cũng như trong hoạt động ngân hàng và căn cứ vào khả năng tích lũy của tổ chức bảo hiểm tiền gửi. Ở Canada qua 32 năm, đã tích lũy được 40 tỷ USD (hơn 600 ngàn tỷ VND), nên hiện nay họ tuyên bố không thu phí bảo hiểm tiền gửi của các tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi, nhưng khi có sự cố họ vẫn chi trả tiền bảo hiểm cho người gửi tiền.

Bốn là, theo quan điểm mới thì tiền gửi của dân cũng cần được coi là một hình thức đầu tư, do đó buộc họ phải cân nhắc, suy nghĩ và tìm nơi đầu tư an toàn, nếu có rủi ro bao giờ cũng chỉ bù đắp được phần cơ bản.

Năm là, mức tối đa này khuyến khích người có nhiều tiền hơn nên thực hiện các hình thức đầu tư khác, như vậy sẽ tận dụng khai thác được nhiều tiềm năng của nhân dân trong việc đóng góp xây dựng phát triển kinh tế.

Mức bảo hiểm này sẽ được điều chỉnh tùy theo điều kiện phát triển của nền kinh tế và mức độ rủi ro trong hệ thống ngân hàng cũng như khả năng tài chính của BHTGVN.

Phí bảo hiểm tiền gửi

Phí bảo hiểm tiền gửi được quy định theo thông lệ quốc tế và phải tuân thủ nguyên tắc rủi ro càng cao thì phí càng cao và ngược lại. Ở Mỹ trước năm 1991 (trong vòng 60 năm kể từ ngày thành lập), mức phí áp dụng đối với các ngân hàng như nhau, nhưng từ năm 1991 trở đi chuyển sang thu phí theo xếp loại ngân hàng, ngân hàng hoạt động yếu kém, rủi ro cao thì nộp phí cao hơn. Ở Việt Nam, dự kiến tiến hành 2 bước, giai đoạn đầu áp dụng một mức phí. Khi có đủ điều kiện đánh giá xếp loại các tổ chức tín dụng, sẽ áp dụng mức

phí theo chất lượng hoạt động của từng tổ chức tín dụng. Có như vậy mới tạo ra một cơ chế tự sắp xếp về chất lượng đối với hệ thống các tổ chức tín dụng và theo đó các tổ chức tín dụng quá yếu kém sẽ bị đào thải theo sự lựa chọn của khách hàng.

Căn cứ để quy định mức phí BHTG: Mức độ rủi ro trong hoạt động ngân hàng và mức độ rủi ro của đối tượng tham gia bảo hiểm tiền gửi và khả năng tài chính của tổ chức BHTG.

Theo thông lệ quốc tế: Ở những nước có nền kinh tế chuyển đổi mức phí bảo hiểm tiền gửi tương đối cao, như ở Hungary là 2%, ở Tiệp là 0,5%/tổng số dư tiền gửi. Ở châu Á đối với các nước có hệ thống tài chính phát triển, mức phí bảo hiểm tiền gửi áp dụng tương đối thấp, như ở Đài Loan là 0,015%/tổng số dư tiền gửi. Tuy nhiên, đối với những nước có hệ thống ngân hàng đang trong quá trình phát triển, có khả năng rủi ro cao, thì mức phí bảo hiểm tiền gửi cao hơn, như ở Philippines là 0,2%/tổng số dư tiền gửi.

Như vậy ở Việt Nam, mức phí bảo hiểm tiền gửi hiện hành được quy định là 0,15%/số dư tiền gửi bình quân của các cá nhân tại tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi là hợp lý và phù hợp với chất lượng hoạt động hiện nay của các tổ chức tín dụng.

Đối tượng tham gia

Đối tượng của hoạt động bảo hiểm tiền gửi gồm:

1. Người gửi tiền được bảo hiểm: là các cá nhân (bao gồm người cư trú và người không cư trú) có tiền gửi bằng VND tại tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi. Không bảo hiểm tiền gửi cá nhân đứng tên thay mặt một tổ chức.

2. Tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi: là tổ chức tín dụng và tổ chức không phải là tổ chức tín dụng được phép thực hiện một số hoạt động ngân hàng theo quy định của Luật các tổ chức tín dụng có nhận tiền gửi là VND của cá nhân.

BHTGVN là tổ chức tài chính nhà nước, hoạt động không vì mục tiêu lợi nhuận và là tổ chức thực hiện hoạt động bảo hiểm tiền gửi ở Việt Nam.

Hoạt động của BHTGVN

Nội dung hoạt động chính của BHTGVN:

1. Thực hiện các nghiệp vụ về bảo hiểm tiền gửi. Trong trường hợp tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi bị chấm dứt hoạt động và mất khả năng thanh toán hoặc bị phá sản, BHTGVN sẽ trả cho mỗi người gửi tiền tại một tổ chức tham gia BHTG tối đa là 30 triệu đồng (gồm cả gốc và lãi). Số tiền vượt mức quy định sẽ được trả trong quá trình thanh lý tài sản của tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi theo quy định của Luật phá sản.

2. Theo dõi, giám sát và kiểm tra việc chấp hành các quy định tại Nghị định của Chính phủ về bảo hiểm tiền gửi và các quy định về an toàn trong hoạt động của các tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi.

3. Thực hiện các nghiệp vụ hỗ trợ tổ chức tham gia BHTG khi có nguy cơ mất khả năng chi trả nhưng chưa tới mức phải đặt trong tình trạng kiểm soát đặc biệt: Cho vay hỗ trợ để chi trả tiền gửi được bảo hiểm. Bảo lãnh cho các khoản vay đặc biệt của tổ chức tham gia BHTG để có tiền chi trả tiền gửi được bảo hiểm. Mua lại nợ (có đảm bảo) của các khách hàng của tổ chức tham gia BHTG.

4. Tham gia quản lý, thanh lý tài sản của tổ chức tham gia BHTG bị phá sản.

5. Thực hiện các hoạt động khác theo quy định của pháp luật.

Qua 3 năm hoạt động, BHTGVN đã triển khai tốt Nghị định của Chính phủ, Thông tư của Ngân hàng Nhà nước, hoạt động theo đúng mô hình và các tiêu chí cơ bản của các nước tiên tiến trong lĩnh vực bảo hiểm tiền gửi, do đó từ tháng 2.2003, Bảo hiểm tiền gửi quốc tế chính thức công nhận và kết nạp BHTGVN vào Hiệp hội này. Việc tham gia này sẽ tạo điều kiện thuận lợi để BHTGVN hội nhập quốc tế, tăng cường hợp tác trong lĩnh vực bảo hiểm tiền gửi và có mối liên hệ thường xuyên giữa các thành viên trong mạng lưới an toàn, góp phần cho sự ổn định của các hệ thống tài chính trên toàn cầu ■